

Sýn ASÍ á
Evrópusamvinnuna
og
samningsmarkmið í
aðildarviðræðum við ESB

Alþýðusamband Íslands
Apríl 2009

Efnisyfirlit

Inngangur	5
Niðurstöður aukaársfundar ASÍ 2009	9
Efnahagsmál	9
Atvinnumál	9
Vinumarkaðsmál	11
Menntamál	12
STÖÐUGLEIKI OG UPPTAKA EVRU - Greinargerð hagdeildar ASÍ	13
Stöðugleiki er grundvöllur bættra lífskjara	13
Eina færa leiðin	14
Upptaka evrunnar	14
Ákvörðun um upptökur evru hefur áhrif strax	14
Maastricht – skilyrðin	15
Annar ávinningur af upptöku evrunnar	17
Upptaka evrunnar er engin töfralausn	18
ESB AÐILD ÚT FRÁ SJÓNARHÓLI LAUNAFÓLKS - Greinargerð atvinnumálanefndar ASÍ	19
Inngangur	19
Viðhorf úr hreyfingunni	20
Almennt	21
Sjávarútvegur	22
Landbúnaður	23
Bygðamál	24
EVROPUSAMVINNA Á SVIÐI VINNUMARKAÐS-, FÉLAGS-, OG MENNTAMÁLA - Greinargerð	27
Evrópusamvinna um vinnumarkaðs- og félagsmál	27
Evrópusamvinnan um menntun og gagnkvæma viðurkenningu	28

Inngangur

Á ársfundi ASÍ í október 2008 var fjallað um aðgerðir til að endurheimta fjármálastöðugleika og verja kjör launafólks og stöðu heimilanna í landinu. Í niðurstöðum ársfundarins sagði m.a.:

„Það er skoðun ASÍ að yfirlýsing um að sótt verði um aðild Íslands að ESB og upptöku evru sé eina færa leiðin. Þannig verði látið á það reyna í aðildarviðræðum hvaða samningur Íslandi standi til boða og hann lagður fyrir þjóðina í atkvæðagreiðslu. ASÍ telur að yfirlýsing um að stefnt verði að aðild að evrópska myntsamstarfinu (ERM II) á næstu 2 árum myndi leggja mikilvægan grunn að því að skapa nauðsynlegan trúverðugleika fyrir meiri festu í skráningu krónunnar á næstu árum þangað til full aðild að Evrópska peningamálasamstarfinu (EMU) og upptaka evrunnar næðist.“

Alþýðusambandið hefur í starfi sínu lagt ríka áherslu á virka þátttöku í samstarfi Evrópuríkja á vettvangi Evrópska efnahagssvæðisins. Þar sem markmiðið hefur verið að bæta og treysta réttindi og möguleika íslensks launafólks á sem flestum sviðum í samstarfi við norræna og evrópska verkalyðshreyfingu.

Niðurstaða ársfundar ASÍ 2008 er í beinu framhaldi af fyrri umræðu og stefnumótun sambandsins um Evrópusamvinnuna og stöðu Íslands. Árið 2000 fjallaði þing ASÍ ítarlega um stöðu og þróun EES samningsins og þá strax var bent á að mikilvægt væri að styrkja stöðu Íslands í Evrópusamvinnunni í ljósi þróunarinnar innan ESB og veikingar EES samningsins. Um þetta sagði m.a. í samþykktum þingsins:

„ASÍ telur því nauðsynlegt að styrkja þátttöku Íslands í Evrópusamstarfinu. Það getur aðeins gerst með tvennum hætti; annað hvort með því að styrkja þátttöku okkar í gegnum EES-samninginn eða með beinni aðild að ESB. Styrking EES virðist vera fjarlægur pólitískur möguleiki.“

Að mati ASÍ verður því að taka umræðuna um aðild að ESB á dagskrá. Þjóðin verður að fá að svara því hvort hún vill taka þetta skref eða ekki. Til þess að það sé hægt verður að hefja þegar ítarlega umræðu þar sem samningsmarkmið okkar verða skilgreind. Þar gegnir ASÍ lykilhlutverki sem stærstu hagsmunasamtök launafólks á Íslandi. Umsókn Íslands um aðild að ESB hefur engan tilgang nema full alvara sé þar að baki og fyrir liggja upplýst samþykki þjóðarinnar.“

Á ársfundi ASÍ 2002 var stefna samtakanna í Evrópumálum áréttuð enn frekar. Frá þeim tíma hefur Alþýðusambandið fylgst náið með þróuninni á Evrópuvísu, innan ESB og á evrópska efnahagssvæðinu.

Það er óumdeilt að mati ASÍ að Evrópusamvinnan og þá sérstaklega samningurinn um evrópska efnahagssvæðið hefur þjónað hagsmunum Íslands vel. Jafnframt hefur ítrekað verið bent á að frá því EES samningurinn var gerður, hefur samstarf ríkja Evrópusambandsins dýpkað og ný viðfangsefni verið felld undir samvinnu þeirra. Þetta gildir um efnahagsmál, myntbandalagið og Evruna, dóms- og innanríkismál og utanríkis-, öryggis- og varnarsamstarf ESB ríkjanna. Út frá hagsmunum launafólks og vinnumarkaðarins skiptir þó mestu dýpkun og nýsköpun samstarfsins, með samþættingu efnahags-, atvinnu- og félagsmála, með svokölluðu Lissabon ferli.

Í annan stað hafa átt sér stað miklar breytingar á valdauppbyggingu og ákvörðunarferlum innan ESB. Völd og áhrif þjóðkjörinna aðila, þingsins og ráðherraráðsins, hafa verið aukin á kostnað embættismanna. Nálægðarreglan hefur verið í þróun þar sem áhersla er lögð á að ákvarðanir séu teknar sem næst þeim vettvangi þar sem þær hafa áhrif t.d. með því að styrkja sveita- og héraðsstjórnir þar sem það á við. Þær reglur sem nauðsynlegt er að gildi á öllu svæðinu eru hins vegar teknar af stofnunum Evrópusambandsins. Þá hefur aukin áhersla verið lögð á mikilvægi og áhrif frjálsra félagasamtaka við móttun Evrópu framtíðarinnar, þar sem aðila vinnumarkaðarins hafa mikla sérstöðu.

Félagsmálastefna ESB er mikilvæg stoð fyrir efnahags- og atvinnulíf framtíðarinnar. Megin inntak hennar er að engin mótsögn sé í því fólgin að byggja samhliða upp samkeppnishæft og framsækið efnahagskerfi, öflugt atvinnulíf sem tryggir fulla atvinnu, góð störf og almenn lífsgæði þegnanna og félagslegan jöfnuð. Þvert á móti séu þetta þættir sem geti og eigi að styðja og styrkja hvern annan. Félagsmálastefnan hvílir á þeirri grundvallarsýn, að aukin lífsgæði þegnanna og meiri jöfnuður sé eitt helsta markmið Evrópusamvinnunnar.

Sú umræða gerist nú stöðugt áleitnari á vettvangi Evrópusambandsins að skilja verði betur á milli þeirra ríkja sem valið hafa að vera aðilar að ESB og þeirra sem standa fyrir utan, þegar kemur að samstarfi á ýmsum sviðum Evrópusamvinnunnar. Þessi umræða knýr enn frekar á um að Ísland móti skýra afstöðu til aðildar að Evrópusambandinu og skilgreini samningsmarkmið sín. Þannig er alls ekki gefið að Íslandi muni í framtíðinni standa til boða með sama hætti og áður samstarf á fjölmörgum sviðum sem stendur utan kjarna EES samningsins, s.s. ýmis konar samstarf á sviði mennta- og menningarmála, umhverfismála og félagsmála.

Alþýðusamband Íslands hefur litið á það sem sitt hlutverk að fjalla sérstaklega um og taka afstöðu til þeirra þátta Evrópusamvinnunnar sem varða launafólk og hagsmuni þess með beinum hætti. Um leið má ekki líta fram hjá því að ýmis mál önnur geta haft mikil áhrif á hag launafólks og samfélagsins í heild sinni. Þar má nefna sem dæmi málefni neytenda og neytendavernd. Sama máli gegnir um spurningar er varða aðkomu að ákvarðanatöku á vettvangi Evrópusamvinnunnar og möguleika til að hafa áhrif á það sem þar fer fram. Þá er ljóst að sjávarútvegs- og landbúnaðarmál og byggðamál í víðasta skilningi eru mikilvægir þættir þegar kemur að því hagsmunamati sem fara þarf fram vegna mögulegrar aðildar að ESB. Sama máli gegnir um efnahags- og myntsamstarfið, eins og áður hefur komið fram.

ASÍ leggur ríka áherslu á mikilvægi þess að skilgreina með skýrum hætti samningsmarkmið fyrir væntanlegar aðildarviðræður við Evrópusambandið, þar sem gæta þarf sérstakra hagsmuna Íslendinga og íslensks launafólks. Á aukaársfund ASÍ 25. mars 2009 var stigið mikilvægt skref í þá átt. Hér á eftir eru dregnar saman helstu niðurstöður aukaársfundarins varðandi Evrópusamvinnuna og samningsmarkmið Íslendinga í aðildarviðræðum við ESB.

Niðurstöður aukaársfundar ASÍ 2009

Efnahagsmál

Í áherslum í efnahagsmálum er áréttuð sú afstaða sem mótuð var á ársfundi ASÍ í október 2008. Þar segir m.a. um sýn ASÍ að:

- Stöðugleiki er forsenda þeirra lífshjóna sem við viljum búa við
 - Ársfundur ASÍ 2008 ályktaði að aðild Íslands að ESB og upptaka evru sé eina færa leiðin til að tryggja stöðugan gjaldmiðil til framtíðar.
 - Upptaka evru er forsenda stöðugs verðlags, lágra og stöðugra vaxta og afnáms verðtryggingar.
 - Umsókn um aðild að ESB og yfirlýsing um að Ísland stefni að því að taka upp evru sem gjaldmiðil eykur trúverðugleika okkar í glímunni við veikingu krónunnar og efnahagsvandann og hjálpar þannig til við að ná tökum á gengi krónunnar, losa um gjaldeyrishömlur, lækka vexti og draga úr verðbólgu.

Þessi afstaða er síðan áréttuð þar sem segir um áherslur ASÍ varðandi stöðugleika:

- Koma á stöðugleika.
 - Stefna að upptöku evru svo fljótt sem verða má.
 - Hagstjórnin miði við að Ísland uppfylli sem fyrst ákvæði stöðugleikasáttmála ESB, en þau eru einnig skilyrði sem ESB setur fyrir upptöku evru (Maastricht skilyrðin).

Atvinnumál

Aukaársfundurinn samþykkti sérstaklega skilgreiningu á samningsmarkmiðum gagnvart Evrópusambandinu fyrir sjávarútvegs-, landbúnaðar- og byggðarmál. Sú samþykkt byggði á ítarlegri vinnu atvinnumálanefndar ASÍ:

Í ályktun ársfundar ASÍ síðastliðið haust, um aðgerðir til að endurheimta fjármálastöðugleika eru lagðar til ýmsar aðgerðir á sviði atvinnumála. Þar er byggt á stefnu Alþýðusambandsins í atvinnumálum, ekki hvað síst áherslum

á hagnýtar rannsóknir, nýsköpun og sprotafyrirtæki. Endurreisn Íslands byggist á að hér náist efnahagslegur stöðugleiki og þar leika aðildarviðræður við ESB stórt hlutverk. Hugsanleg aðild að sambandinu mun hins vegar hafa ýmsar afleiðingar fyrir atvinnulífið í landinu. Sumar jákvæðar aðrar neikvæðar. Það er því brýnt að kortleggja vandlega þýðingu fullrar aðildar að ESB fyrir íslenskt atvinnulíf. Greina helstu álitamálin og á grundvelli þess leggja fram eðlileg samningsmarkmið gagnvart Evrópusambandinu. (sjá nánar í Greinargerð atvinnumálnefndar um ESB aðild)

Sýn ASÍ:

- Sett verði fram skýr samningsmarkmið í aðildarviðræðum við ESB sem byggjast á;
 - Að yfirráð Íslands yfir auðlindum innan efnahagslögsögunnar séu tryggð og ávinningur af nýtingu þeirra skili sér inn í íslenskt atvinnulíf.
 - Stefna ASÍ er að standa vörð um íslenskan landbúnað og nýta þau sóknarfæri sem skapast á nýjum mörkuðum og að komið verði til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar landbúnaðarframleiðslu.
 - Að tekið verði tillit til sérstöðu Íslands hvað varðar strjálbýli og veikburða skipulagseiningar í stjórnsýslunni.

Helstu áherslur ASÍ:

Sjávarútvegur

- Að yfirráð Íslands yfir auðlindum sjávar innan efnahagslögsögunnar séu tryggð.
- Að ávinningur af nýtingu auðlinda sjávar skili sér inn í íslenskt atvinnulíf.
- Hagsmunir Íslands í samningum um deilistofna séu sannanlega tryggðir.
- Rétturinn til að nýta allar auðlindir sjávar, þar með talin sjávarspendýr, á sjálfbæran hátt sé tryggður.
- Kröfur vegna sjávarútvegsmála á að rökstyðja með tilvísun til þess að sjávarútvegur er sjálfbær atvinnugrein hér á landi, að stofnar eru almennt í betra ásigkomulagi en innan ESB, að afkoma þjóðarinnar byggir á sjávarútvegi og að sjávarútvegur er undirstaða byggðar í landinu.

Landbúnaður

- Auk hefðbundins stuðnings við landbúnað innan ESB verður að tryggja heimildir til að beita öðrum úrræðum hér á landi, eins og t.d. vegna legu landsins og harðbýlis og byggðasjóðum sambandsins. Þannig verði leitast

við að koma til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar framleiðslu og tryggja matvælaöryggi.

- Heimildir til viðeigandi aðgerða gegn útbreiðslu dýra- og smitsjúkdóma séu tryggðar.
- Kröfur vegna landbúnaðarmála á að rökstyðja með tilvísun til sérstöðu Íslands hvað varðar hollustu og heilbrigði matvæla. Íslenskur landbúnaður er vegna legu landsins og veðurfars illa samkeppnishæfur í verðum við lönd innan ESB. Einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa.

Byggðamál

- Að sérstaða Íslands, m.a. hvað varðar strjálbýli og áhrif innri markaðarins á byggða- og atvinnuþróun hér á landi, sé viðurkennd í byggðastefnu ESB og í skilyrðum fyrir úthlutun úr sjóðum sambandsins.
- Að komið verði til móts við veikburða skipulagseiningar í íslenskri stjórnsýslu til að þær eigi raunhæfa möguleika á þátttöku í Evrópusamvinnunni.
- Að tekið verði tillit til þess að sumar reglur ESB í byggðamálum kunni að vera óraunhæft að útfæra við íslenskar aðstæður.
- Kröfur vegna byggðamála á að rökstyðja með tilvísun í sérstöðu Íslands, þess að landið er jaðarsvæði, eyja fjarri meginlandinu, strjálbýlt og fámennt; einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa.

Vinnumarkaðsmál

Aukaársfundurinn lagði áherslu á að nauðsynlegt væri að fylgjast vandlega með og taka virkan þátt í stefnumótun og þróun vinnumarkaðs- og félagsmála á Evrópuvísu.

Í sýn ASÍ er mörkuð sú stefna að:

- Hagsmunir íslensks launafólks eru best tryggðir með því að Ísland verði fullgildur þátttakandi á sviði vinnumarkaðs- og félagsmála á Evrópuvettvangi.
- Þá segir í helstu áherslum ASÍ í vinnumarkaðsmálum að verkefnið sé m.a.:
- Að tryggja að hagsmunir launafólks á sviði vinnumarkaðs- og félagsmála verði ein af grunnforsendunum í umfjöllun um aðild Íslands að Evrópu-sambandinu og skilgreiningu á samningsmarkmiðum Íslands.

Menntamál

Í inngangi samþykktar um menntamál segir m.a.:

Mikilvægt er að stuðla að gagnkvæmri viðurkenningu á menntun milli landa og möguleikum einstaklinga til að sækja sér viðurkennda menntun erlendis. Með þátttöku í símenntunaráætlunum ESB hefur Íslendingum gefist gott tækifæri til þátttöku í menntasamstarfi á mörgum sviðum. Nauðsynlegt er að fylgjast vandlega með og taka virkan þátt í stefnumótun og þróun menntunar á Evrópuvísu.

Í sýn ASÍ er mörkuð sú stefna að:

- Að Ísland verði fullgildur þátttakandi í stefnumótun og samstarfi á sviði menntunar á Evrópuvísu og nýti þá möguleika sem símenntunaráætlun ESB og menntasamstarf gefa.

Þá segir í helstu áherslum ASÍ í menntamálum að verkefnið sé m.a. að:

- Hagnýta sem best þá möguleika sem bjóðast í Evrópusamstarfi fyrir launafólk og atvinnulífið með virkri þátttöku verkalýðshreyfingarinnar í samstarfi við samtök.

Greinargerðir

STÖÐUGLEIKI OG UPPTAKA EVRU - Greinargerð hagdeildar ASÍ

Stöðugleiki er grundvöllur bættra lífskjara

Allt frá þjóðarsáttarsamningunum árið 1990 hefur verkalýðshreyfingin lagt megináherslu á að skapa forsendur fyrir efnahagslegan stöðugleika. Með stöðugleika í efnahagslífinu er átt við að sveiflur í þjóðarbúskapnum séu litlar, verðlag og gengi sé stöðugt, jafnvægi í viðskiptum við útlönd og í búskap hins opinbera, framleiðslugeta þjóðarbúsins fullnýtt þannig að framleiðsluþættir séu nýttir á sem hagkvæmastan hátt og jafnvægi er á milli framboðs og eftirspurnar á vinnumarkaði og vöru- og þjónustumörkuðum. Miklar sveiflur í þjóðarbúskapnum auka óvissu og áhættu og draga úr áhuga fjárfesta á að taka þátt í uppbyggingu atvinnulífsins. Það leiðir til þess að erfiðara verður að fjármagna ný verkefni sem geta skapað atvinnu og aukið verðmætasköpun þjóðarbúsins. Efnahagslegur stöðugleiki er því grundvöllur þess að hægt sé að byggja upp fjölbreytt atvinnulíf sem tryggir góð störf og góð lífskjör til framtíðar.

Vönduð hagstjórn á dregur úr sveiflum í hagkerfinu og skapar þannig grundvöll fyrir bættum lífskjörum. Stjórnvöld hafa því mikilvægu hlutverki að gegna við að skapa góð efnahagsleg skilyrði. Til þess hafa þau í meginatriðum tvær leiðir. Stjórn opinberra fjármála og stjórn peningamála sem er á hendi Seðlabanka.

Brýnasta verkefni stjórnvalda nú er að endurheimta trúverðugleika á íslenskt efnahagslíf og koma á stöðugleika. Þetta verður erfitt verkefni og mun reyna verulega á þolrif landsmanna. Aðrar þjóðir hafa einnig gengið í gegnum efnahagslegar hremmingar. Mikil fjármála- og gjaldeyriskreppa var t.a.m í Finnlandi á tíunda áratugnum. Liður í endurreisn landsins var ákvörðun um að sækja um aðild að Evrópusambandinu og evrópska myntsamstarfinu eins fljótt og auðið væri. Með þessu sendu Finnar út skýr skilaboð um það hvert þeir stefndu og hvernig hagstjórninni yrði háttáð á næstu árum. Í umsókninni fólst yfirlýsing um að þeir ætluðu að uppfylla svokölluðu Maastricht-skilyrði, (sjá nánar umfjöllun hér á eftir) til þess að koma á stöðugleika í efnahagslífinu og veitti sú yfirlýsing aðgerðunum aukinn trúverðugleika.

Eina færa leiðin

Verkalýðshreyfingin hefur lengi reynt að stuðla að stöðugleika með því að gera langtímasamninga um launahækkanir sem skiluðu auknum kaupmætti ef verðbólga yrði hófleg. Samningarnir hafa oftast en ekki gengið þvert á væntingar almennings, fyrirtækja og fjármálamarkaðarins um verðbólgu. Með samningunum hefur því verið reynt að stuðla að stöðugleika með því að hafa áhrif á verðbólguvæntingar til lækkunar. Þegar sagan er skoðuð kemur í ljós að þetta hefur ekki gengið eftir og því hefur nær undantekningarlaust reynt á endurskoðunarákvæði samninganna.

Þessi leið er því fullreynd. Við óbreyttar aðstæður er hvorki hægt að stuðla að eða ganga út frá stöðugleika í kjarasamningum. Þá eru tveir kostir í stöðunni, að aðlagða kjarasamninga að óstöðugleika en slíkt var reynt með hörmulegum afleiðingum á árunum frá 1970 – 1990, eða að leggja grunn að sambærilegum stöðugleika og ríkin í kringum okkur búa við. Ársfundur ASÍ í fyrra tók af öll tvímæli að velja bæri síðari kostinn en í ályktun ársfundarins segir m.a.: „...Alþýðusamband Íslands [telur] afar mikilvægt að stjórnvöld fylgi lána-fyrirgreiðslu Alþjóðagjaldeyrissjóðsins eftir með því að tryggja stöðugan gjaldmiðil til framtíðar. Það er skoðun ASÍ að yfirlýsing um að sótt verði um aðild Íslands að ESB og upptöku evru sé eina færa leiðin. Þannig verði látið á það reyna í aðildarviðræðum hvaða samningur Íslandi standi til boða og hann lagður fyrir þjóðina í atkvæðagreiðslu. ASÍ telur að yfirlýsing um að stefnt verði að aðild að evrópska myntsamstarfinu (ERM II) á næstu 2 árum myndi leggja mikilvægan grunn að því að hægt yrði í samstarfi við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn að skapa nauðsynlegan trúverðugleika fyrir meiri festu í skráningu krónunnar á næstu árum þangað til full aðild að Evrópska peningamála-samstarfinu (EMU) og upptaka evrunnar næðist.“

Upptaka evrunnar

Aðild að myntbandalagi Evrópu felur ekki aðeins í sér upptöku evru sem gjaldmiðils heldur einnig samræmd peninga- og gengismála aðildarríkjanna og samstarf um efnahagsstefnu. Efnahagsstefnan felur einkum í sér samræmda sýn á aðhald í ríkisfjármálum og sameiginlegt markmið um stöðugt verðlag. Aðildarríkin hafa gert með sér samkomulag um stöðugleika og vöxt sem leggur áherslu á að draga úr skuldum hins opinbera og hallarekstri ríkissjóðs og halda verðbólgu í skefjum. Skilyrðin sem sett eru fyrir inngöngu í myntbandalagið eru Maastricht-skilyrði. Megin tilgangur þeirra er að tryggja að ekki sé of mikill munur á efnahagslífi aðildarríkjanna og að stefna í ríkisfjármálum sé í takt við aðhaldssama peningamálastefnu.

Ákvörðun um upptökur evru hefur áhrif strax

Umsókn um aðild að Evrópusambandinu og innganga í myntsamstarfið í kjölfarið er stefnumarkandi ákvörðun og yfirlýsing um að við ætlum að beita þekktum aðferðum Evrópusambandsins við að ná stöðugleika í hagkerfinu. Á sama tíma eyðum við óvissu um það hvernig við ætlum að haga efnahags- og peningamálastjórn í framtíðinni. Það eykur traust alþjóðaumhverfisins á endurreisnaraðgerðunum. Gangi þetta eftir skapast betri skilyrði til að lækka vexti hratt og afnema gjaldeyrishöft en hættan á annarri gengiskollsteypu verður til staðar þar til við getum afnumið gjaldeyrishöftin og komið á eðlilegum gjaldeyrsviðskiptum.

Reynsla annarra þjóða er sú að strax í kjölfar aðildarumsóknar, verður gengið stöðugra og vextir færast í átt að vöxtum annarra evrulanda. Þetta stafar m.a. af þeim stuðningi sem Evrópska gengiskerfið (ERM II) veitir við að halda genginu innan ákveðinna marka á meðan löndin vinna að því að uppfylla Maastricht-skilyrðin. Á sama tíma stuðla skilyrðin að hagstjórn sem leiðir til stöðugleika og jafnvægis í þjóðarbúskapnum.

Maastricht - skilyrðin

- 1. Verðstöðugleiki.** Verðbólga má ekki vera meiri en 1,5 prósentustig umfram meðaltals verðbólgu í þeim þremur ríkjum þar sem hún er lægst.
- 2. Jafnvægi í ríkisrekstri.** Halli í ríkisrekstri má ekki vera umfram 3% af landsframleiðslu, nema hann teljist eðlilegur í ljósi sérstakra aðstæðna. Skuldir hins opinbera mega ekki vera meiri en sem nemur 60% af landsframleiðslu. Unnt er að veita undanþágu frá þessu skilyrði ef þróunin stefnir í rétta átt.
- 3. Gengisstöðugleiki.** Gengið haldist innan +/- 15 prósentustiga fráviksmarka gagnvart evru í tvö ár.
- 4. Langtímavextir.** Langtímavextir skulu vera svipaðir og í öðrum ríkjum myntbandlagsins. Nafnvextir ríkisskuldabréfa til tíu ára skulu ekki vera hærri en 2 prósentustig umfram samsvarandi vexti í þeim þremur evruríkjum sem hafa lægsta verðbólgu.

En hversu raunhæft er að Ísland uppfylli Maastricht-skilyrðin á næstu þremur árum?

1. Verðstöðugleiki

Samkvæmt samræmdri neysluverðsvísitölu mældist verðbólga hér á landi 21,7% í janúar sl. en verðbólga í evrulöndum mældist 1,1% á sama tíma. Það er því ljóst að Ísland uppfyllir ekki skilyrði um verðstöðugleika í dag. Aftur á

móti er útlit fyrir að verðbólga gangi hratt niður á næstu mánuðum og verði 1,4% á milli árána 2009 og 2010. Á sama tíma má gera ráð fyrir að verðbólga fari vaxandi á ný í evrulöndum. Ísland ætti því að geta uppfyllt þetta skilyrði innan 3ja ára.

2. Jafnvægi í ríkisrekstri

Það stefnir í mikinn hallarekstur hjá hinu opinbera á næstu árum. Horfur eru á að halli ríkissjóðs verði 11% á þessu ári og að sjóðurinn verði áfram rekinn með halla næstu fjögur árin. Samkvæmt aðgerðaráætlun Alþjóðagjaldeyrissjóðsins og íslenskra stjórnvalda er stefnt að því að draga úr hallanum þannig að hann verði kominn í 5% árið 2011, tæp 2% árið eftir og afgangur verði af rekstrinum árið 2013. Takist að fylgja þessari áætlun eftir næst markmiðið um 3% halla af rekstri ríkissjóðs, á næstu fjórum árum.

Skuldir hins opinbera jukust mikið við bankahrunið. Í áætluninni sem lögð var til grundvallar umsókn Íslands um aðstoð frá Alþjóðagjaldeyrissjóðnum er gert ráð fyrir að skuldirnar verði um 97% af landsframleiðslu (nettóskuldir) í ár. Fyrirsjáanlegt er að halli verði á rekstri hjá hinu opinbera á næstu árum sem kallar á auknar lántökur. Því verður mjög erfitt að ná markmiði um að opinberar skuldir séu ekki meiri en 60% af landsframleiðslu. Samkvæmt efnahagsáætlun Alþjóðagjaldeyrissjóðsins og ríkisstjórnarinnar er gert ráð fyrir að nettó skuldir hins opinbera verði komnar í 83% af landsframleiðslu árið 2013. Mat á bæði skuldum og eignum er háð mikilli óvissu. Þannig myndi t.d. aðkoma erlendra kröfuhafa að eignarhaldi á nýju bönkunum draga verulega úr skuldsetningu ríkisins. Til þess að ná skuldunum niður í 60% af landsframleiðslu þarf að beita miklu aðhaldi í búskap hins opinbera og mikilvægt er að fylgja áætlun stjórnvalda og Alþjóðagjaldeyrissjóðsins náði eftir til þess að það takist.

Vegna alþjóðlegu fjármálakreppunnar hefur staða ríkisfjármála versnað í mörgum löndum. Líkur eru á að halli verði á opinberum rekstri helstu iðnríkja á næstu misserum og skuldir hins opinbera aukist. Þessar sérstöku aðstæður sem fjármálakreppan hefur skapað gætu mögulega auðveldað okkur að sækja um undarþágu frá kröfunni um 60% skuldahlutfall hins opinbera.

3. Gengisstöðugleiki

Mikil óvissa ríkir um þróun gengis íslensku krónunnar á næstu misserum. Ræðst þróunin aðallega af því hvort það tekst að endurheimta traust á íslenskt efnahagslíf á nýjan leik. Reynsla annarra þjóða hefur sýnt að strax í aðlögunarferlinu að upptöku evrunnar, hefur aukinn stöðugleiki komist á gengið. Það gerist strax við aðgang að Evrópska gengiskerfinu ERM II sem veitir okkur stuðning við að koma stöðugleika á gengi krónunnar. Vegna þess hversu mikil óvissa ríkir um þróun íslenskt efnahagslífs á næstu misserum gæti verið nauðsynlegt að leita eftir meiri aðstoð frá ESB, til að koma ró á krónuna.

4. Langtímavextir

Vextir langtímalána hér á landi hafa verið nokkuð hærrí en í evrulöndunum. Ávöxtunarkrafan á verðtryggðum íslenskum ríkisskuldabréfum til 10 ára er 8,8%, en í evrulöndunum voru vextir á sambærilegum bréfum um 4% í árslok 2008. Allar líkur eru á að langtímavextir hækki hér á landi á næstu misserum. Eftirspurn eftir lánsfé verður mikil þegar ríki og mörg sveitarfélög þurfa að fjármagna hallarekstur á næstu árum. Vegna lítills framboðs á erlendu fjármagni verður að fjármagna hallann með innlendum lántökum. Þetta á sömuleiðis við um fjármögnun atvinnulífsins. Fyrirsjáanlegt er að eftirspurn eftir lánsfé verður meiri en framboð og vextir munu því hækka. Mikil óvissa ríkir um þróun á alþjóðafjármagnsmörkuðum en vonir standa til þess að það taki að rofa til síðla næsta árs. Aðgengi að fjármagni í heiminum ætti þá að aukast og í kjölfarið gætu vextir farið að lækka hér á landi. Það er hins vegar óljóst hvenær langtímavextir verða orðnir sambærilegir við það sem gerist og gengur í evrulöndunum.

Þróun langtímavaxta hér á landi ræðst að miklu leiti af því hvort og hvenær okkur tekst að endurheimta trúverðugleika erlendra fjárfesta á íslenskt efnahagslíf og fjármálakerfi. Eftir bankahrunið hefur traust fjárfesta nær alveg horfið og lánakjör okkar versnað mjög. Lykillinn að lækun vaxta er því að endurheimta trúverðugleika á ný. Mikilvægt skref í þá átt er að ríki og sveitarfélög fylgi efnahagsáætlun stjórnvalda og Alþjóðagjaldeyrissjóðsins um það hvernig jafnvægi verði náð í opinberum rekstri.

Annar ávinningur af upptöku evrunnar

Ávinningur af upptöku evru er margvíslegur. Auk þeirra kosta sem hér hafa verið raktir ber helst að nefna að viðskiptakostnaður lækkar og áhætta í viðskiptum við útlönd minnkar verulega. Lítil óstöðugur gjaldmiðill er mikil hindrun í utanríkisviðskiptum vegna þeirrar miklu áhættu sem af honum hlýst. Á litlum grunnnum gjaldeyrismarkaði eru sveiflur miklar og auðvelt t.d. fyrir spákaupmenn að gera áráð á krónuna og hafa umtalsverð áhrif á gengi hennar. Með þátttöku í stærra myntsamstarfi dregur verulega úr þessari áhættu og allar líkur eru til þess að utanríkisviðskipti aukist. Að sama skapi verður ákjósanlegri fyrir erlenda aðila að fjárfesta á Íslandi, en hingað til hefur mikil gengisóvissa fælt erlenda fjárfesta frá því að ráðast hér í langtíma fjárfestingar.

Hagur íslenskra neytenda vænkast einnig við upptöku evru. Gera má ráð fyrir að verðlag hér á landi lækki umtalsvert bæði vegna minni gjaldeyrissáhættu og meiri samkeppni á helstu neytendamörkuðum. Þá verður allur verðsamanburður við önnur Evrópulönd auðveldari sem skapar aðhald fyrir innlenda

verslun auk þess sem rík áhersla er lögð á almenna neytendavernd innan ESB. Almennigur og fyrirtæki hefðu einnig verulegan hag af aukinni samkeppni á lánamarkaði en hingað til hafa erlendir bankar ekki séð sér hag í því að hefja hér starfsemi vegna smæðar og óstöðugleika krónunnar. Með evru sem gjaldmiðil geta íslensk heimili tekið lán á evrópskum vöxtum og verðtryggingin og gjaldeyrisáhættan heyra sögunni til.

Uptaka evrunnar er engin töfralausn

Uptaka evrunnar er engin töfralausn á öllum okkar efnahagsvanda. Innganga í myntbandalagið felur það í sér að við hættum sjálfstæðri stjórn peningamála og tökum upp samræmda stjórn evrusvæðisins. Þetta þýðir að við getum ekki nýtt okkur gengisaðlögun (gengisfellingu) í kjölfar efnahagsáfalls, ef áfallið er staðbundið t.d. vegna aflabrests á Íslandsmiðum. Aðlögun eftir staðbundið efnahagsáfall eða staðbundna uppsveiflu getur því orðið erfið. Í kjölfar slíks efnahagsáfalls myndi því reyna meira á atvinnustigið. Hættan á miklu og illvígu atvinnuleysi eykst því við inngöngu í myntbandalag. Hættan er þó minni hér á landi en hjá mörgum öðrum þjóðum því íslenskur vinnumarkaður er sveigjanlegur og er því ágætlega í stakk búinn að takast á við efnahagsáfall án þess hér verði mikið langtímaatvinnuleysi.

Myntbandalag með öðrum þjóðum felur ekki sjálfkrafa í sér agaða og góða hagstjórn. Þvert á móti gerir það kröfu til þess að við beitum meiri aga við hagstjórnina en við höfum hingað til gert. Þetta á sérstaklega við um fjármál hins opinbera. Til að auðvelda okkur hagstjórnina og koma í veg fyrir að ríki og sveitarfélög þurfi að beita of harkalegum aðhaldsaðgerðum getum við farið svipaða leið og Finnar sem stofnuðu sérstakan sveiflujöfnunarsjóð sem safnað er í þegar uppsveifla er, en gengið á í niðursveiflu. Einnig er mikilvægt að hafa virkt samráð milli stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins þegar mótuð er langtímasýn í efnahagsmálum.

ESB AÐILD ÚT FRÁ SJÓNARHÓLI LAUNAFÓLKS - Greinargerð atvinnumálanefndar ASÍ

Inngangur

Í ályktun ársfundar ASÍ síðastliðið haust um aðgerðir til að endurheimta fjármálastöðugleika eru lagðar til ýmsar aðgerðir á sviði atvinnumála. Þar er byggt á stefnu sambandsins í atvinnumálum, ekki hvað síst þeim áherslum sem þar eru lagðar á stuðning við hagnýtar rannsóknir, nýsköpun og protafyrirtæki.

Hér er ekki ætlunin að rifja frekar upp atvinnustefnu ASÍ. Hins vegar er ljóst að ályktun ársfundarins um að sækja eigi um aðild að Evrópusambandinu og upptöku evru getur haft ýmsar afleiðingar fyrir atvinnulífið sem ekki hefur verið tekið á með beinum hætti í atvinnustefnunni hingað til.

Það er því brýnt að kortleggja vandlega þýðingu fullrar aðildar að ESB fyrir íslenskt atvinnulíf, greina helstu álitamálin og á grundvelli þess leggja fram eðlileg samningsmarkmið gagnvart sambandinu.

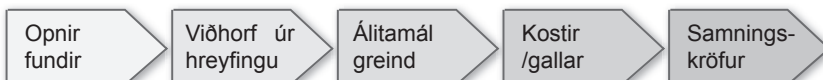
Í upphafi árs 2009 fékk miðstjórn ASÍ Atvinnumálanefnd það verkefni að koma með tillögur að samningsmarkmiðum Íslands gagnvart ESB út frá sjónarhóli launafólks – einkum átti að horfa til markmiða í sjávarútvegs-, landbúnaðar- og byggðamálum.

Til að undirbúa vinnuna stóð nefndin fyrir fundum um hvert ofanefnt málefna-svið. Fengnir voru sérfræðingar og fulltrúar hagsmunasamtaka til að reifa álitamál, kosti aðildar, galla og eðlileg samningsmarkmið.

Einnig var leitað eftir viðhorfum úr hreyfingunni, annars vegar með því að hafa ofanefnda fundi opna með svigrúmi fyrir umræður, hins vegar með því að kalla óformlega eftir athugasemdum innan úr hreyfingunni.

Nefndin kom saman á fjórum fundum til að vinna úr efni opnu fundanna og öðrum gögnum. Niðurstöður eru settar fram í fimm köflum: Viðhorf úr hreyfingunni, almennar niðurstöður, sjávarútvegur, landbúnaður og byggðamál.

Vinnuferlinu má lýsa með eftirfarandi skýringarmynd:

Viðhorf úr hreyfingunni

Kallað var óformlega eftir athugasemdum innan úr hreyfingunni. Ýmislegt áhugavert kom þar fram. Sumt af því hefur ratað inn í tillögur nefndarinnar – annað ekki, en nýttist engu að síður við áframhaldandi þróun á áherslum ASÍ.

Almennt: Fram kom ánægja með það framtak ASÍ að efna til opinna funda í tengslum við mótun á samningsmarkmiðum gagnvart ESB. Talað var um að þátttaka hefði mátt vera meiri. Bent var á að þó það væri uppbyggileg nálgun að draga fram bæði kosti og galla tengda aðild þá væri e.t.v. meiri fengur af því að fá fram gallana því að samningskröfurnar þyrftu að miða að því að draga úr áhrifum þeirra. Senda þyrfti samninganefnd Íslands skýr skilaboð, m.a. um að gleypa ekki við öllum skilyrðum ESB án vandlegrar athugunar. Bent var á að Ísland taki nú þegar við stórum hluta af gerðum ESB án þess að hafa mikið um þær að segja. Ef við gengjum inn kæmumst við nær ákvörðunartökufærlinu – þó svo að áhrif okkar yrðu vissulega ekki mjög mikil. Þá var bent á að ef við hæfum aldrei aðildarviðræðurnar kæmumst við aldrei að því hvað væri í boði. Loks var lýst yfir áhyggjum af því að ef við misstum krónuna sem stjórntæki í efnahagsmálum þá gæti orðið erfiðara að spyrna gegn atvinnuleysi þegar illa áraði. Á hinn bóginn væri ábati af því ef evran tryggði stöðugra rekstrarumhverfi fyrir atvinnulífið.

Sjávarútvegsmál: Meðal sjómanna hafa verið mótuð skýr samningsmarkmið en þau lúta fyrst og fremst að því að tryggja yfirráð Íslands yfir efnahagslögsögunni, óskorað fullveldi landsins í samningum um deilistofna og afdráttarlausa heimild Íslendinga til að stunda hvalveiðar. Einnig hafa sjómenn ákveðna fyrirvara varðandi hugsanleg áhrif af rýmri heimildum útlendinga til að fjárfesta í greininni. Úr röðum verkafólks komu skilaboð um að þrátt fyrir að ýmis tækifæri blasi við sjávarútvegi innan ESB (t.d. á sviði markaðsaðgangs) þá verði að fara varlega í samningaviðræðum um þennan málaflokk þar sem lífsafkoma þjóðarinnar er í húfi.

Landbúnaðarmál: Innan raða verkafólks eru skiptar skoðanir um hvort landbúnaður muni leggjast niður á Íslandi ef við göngum inn í ESB. Sýn Bændasamtakanna væri samt líklega of þröng. Mörg tækifæri blasa við landbúnaði innan ESB, t.d. markaðssetning á grundvelli ímyndar um hreinleika og hollustu og meiri fullvinnsla á býlum.

Byggðamál: Viðraðar voru áhyggjur af því að ef við misstum krónuna sem stjórntæki þá gæti orðið sérstaklega erfitt að spyrna gegn atvinnuleysi á landsbyggðinni, ef evran yrði tekin upp hér á landi þyrfti það að gerast á eðlilegum aðlögunartíma.

Almennt

Höfuðmarkmið EES-samningsins er að tryggja einsleitt markaðssvæði sem nær yfir aðildarríki ESB og EFTA (þ.e. innri markaðinn). Samningurinn kveður á um hið fjórþætta frelsi í viðskiptum; með vörur, þjónustu og fjármagn auk frelsis launafólks til að leita sér að vinnu í öðru Evrópuríki. Þó að atvinnumál séu ekki með beinum hætti hluti af EES-samningnum þá verður að hafa í huga að óbein áhrif í gegnum ýmiss konar samvinnu eru talsverð. Í samningnum eru t.d. ákvæði um samvinnu í félagsmálum, jafnréttismálum, menntamálum, rannsóknnum og þróun.

Þýðing fullrar aðildar

Ljóst er að ef Ísland gengur í ESB þá munu ýmis ákvæði sambandsins á sviði atvinnumála hafa bein áhrif hér á landi. Í grófum dráttum er hér um að ræða annars vegar ýmis nýleg ákvæði ESB sem urðu til eftir samþykkt EES-samningsins og hins vegar eldri stefnur sambandsins. Hvað varðar nýleg ákvæði ber helst að nefna Amsterdam-sáttmálann frá 1997, en í honum er sett fram hin svokallaða „evrópska atvinnustefna“; og Lissabon-áætlunina frá 2000, en með henni var atvinnustefna ESB fléttuð saman við efnahagsfélags- og umhverfisstefnur sambandsins. Hvað varðar eldri stefnur ESB ber helst að nefna sjávarútvegs-, landbúnaðar- og byggðastefnu sambandsins. Auk ákvæða ESB á sviði atvinnumála munu ákvæði á öðrum sviðum einnig geta haft áhrif. Ef Ísland gengi í myntbandalagið þá myndi peningastefna ESB t.d. hafa mikil áhrif á rekstrarumhverfi allra greina í landinu.

Álitamál – kostir og gallar

Í fljótu bragði verður ekki séð að þátttaka í evrópsku atvinnustefnunni fæli í sér sérstök vandamál. Það má reyndar deila um hve viðeigandi hún er í íslensku samhengi þar sem atvinnuþátttaka er langt fyrir ofan markmið Lissabon-áætlunarinnar. Á hinn bóginn má benda á ýmsan ávinning af því að gerast aðili að evrópsku atvinnustefnunni, ekki hvað síst þann að taka þátt í opnu samráði við mótun atvinnustefnu og sívirku mati og samanburði á árangri. Eldri stefnur ESB fela einnig í sér ýmiss tækifæri. Þetta á t.d. við um byggðastefnu sambandsins. Aðrar eldri stefnur ESB fela í sér fleiri álitamál. Þetta á t.d. við um sjávarútvegs- og landbúnaðarstefnuna.

Sýn ASÍ:

- Full ástæða er til að hefja aðildarviðræður við ESB og láta á það reyna í samningum hvort hægt sé að sníða í burtu galla sem aðild gætu fylgt

Helstu áherslur ASÍ:

- Setja fram skýr samningsmarkmið og á grunni þeirra samningskröfur

- Það fer eftir eðli máls og því hve miklir hagsmunir eru í húfi hvort fara á fram á varanlegar sérlausnir, tímabundnar undanþágur eða yfirlýsingar
- Kröfur á að rökstyðja með sérstöðu Íslands innan Evrópu svo og fordæmum úr aðildarsamningum annarra landa þar sem það á við

Sjávarútvegur

Sjávarútvegur fellur utan við gildisvið EES-samningsins, að öðru leyti en því að fjallað er um viðskipti með fisk og aðrar sjávarafurðir í bókun 9 við samninginn. Einnig eru samræmdar reglur fyrir Ísland og ESB samkvæmt EES-samningnum um heilbrigði og hollustu við framleiðslu á sjávarafurðum og ná þær til aflameðferðar, framleiðslu og búnaðar um borð í fiskiskípum. Þá hefur EES-samningurinn áhrif á sjávarútveg t.d. með reglum um aðbúnað, hollustu afurða og vinnutíma.

Þýðing fullrar aðildar

Stefna ESB í sjávarútvegsmálum byggist á fjórum þáttum; fiskveiðistjórnun og verndun, sameiginlegu markaðsskipulagi, sameiginlegri uppbyggingarstefnu og samningum við önnur ríki. Heildarkvóti er settur á sameiginlega fiskistofna og ýmsum tæknilegum verndaraðgerðum beitt til að stýra nýtingunni. Veittir eru styrkir, m.a. til að draga úr veiðigetu og laga fiskveiðisamfélög að breytingum í greininni. Heimilt er að grípa inn í markaði til að tryggja öruggt framboð afurða og lágmarksverð. Gert er ráð fyrir öflugum eftirliti með veiðum en ábyrgðin hvílir á viðkomandi strandríkjum. ESB tekur að sér að gera samninga við ríki utan ESB um aðgang að deilistofnum. Sambandið beitir sér fyrir uppbyggingu fiskeldis.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um sjávarútvegsmál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Evran tryggir stöðugleika í efnahagslegu umhverfi sjávarútvegsins. Tollar falla niður á sjávarafurðum og það verður hagstæðara að vinna fisk meira fyrir útflutning. Aðgangur að styrkjum, m.a. til að bregðast við umróti vegna breyttra atvinnuhátta.

Gallar tengdir aðild: Tap forræðis yfir fiskimiðunum, framsal samningsforræðis vegna deilistofna, bann við hvalveiðum, fjárfestingar erlendra aðila í íslenskum sjávarútvegi, brottkast afla, slægt eftirlitskerfi o.fl.

Sýn ASÍ:

- Að yfirráð Íslands yfir auðlindum sjávar innan efnahagslögsögu séu tryggð og ávinningur af nýtingu þeirra skili sér inn í íslenskt atvinnulíf

Helstu áherslur ASÍ:

- Að yfirráð Íslands yfir auðlindum sjávar innan efnahagslögsögu séu tryggð
- Að ávinningur af nýtingu auðlinda sjávar skili sér inn í íslenskt atvinnulíf
- Hagsmunir Íslands í samningum um deilistofna séu sannanlega tryggðir
- Rétturinn til að nýta allar auðlindir sjávar, þar með talin sjávarspendýr, á sjálfbæran hátt sé tryggður
- Kröfur vegna sjávarútvegsmála á að rökstyðja með tilvísun til þess að sjávarútvegur er sjálfbær atvinnugrein hér á landi, að stofnar eru almennt í betra ásigkomulagi en innan ESB, að afkoma þjóðarinnar byggir á sjávarútvegi og að sjávarútvegur er undirstaða byggðar í landinu

Landbúnaður

Eins og sjávarútvegur þá fellur landbúnaður utan við gildisvið EES-samningsins. Þó ber að hafa í huga að á grundvelli EES-samningsins má vænta þess að matvæla-löggjöf ESB verði tekin upp hér á landi innan tíðar en það myndi hafa talsverð áhrif á reglur um heilbrigði og hollustu við framleiðslu á landbúnaðarafurðum.

Þýðing fullrar aðildar

Meginmarkið landbúnaðarstefnu ESB er að framleiðsluákvæðanir bænda ráðist í meira mæli af markaði, að hún hvetji til sjálfbærs búskapar og að hún sé sem einföldust. Í framkvæmd hefur hún verið stöðugum breytingum undirorpin. Róttækustu breytingar síðustu ára hafa miðað að því að draga úr stuðningi sem greiddur er til framleiðenda eftir magni og tegund framleiðsluafurða. Þess í stað hafa verið teknar upp „grænar greiðslur“. Þær byggja á sögulegri viðmiðun um greiðslur og greiðast út á ræktunarland. Einnig eru færðir fjármunir frá framleiðslutengdum stuðningi yfir í framlög til byggðapróunar og atvinnuuppbyggingar í dreifbýli.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um landbúnaðarmál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Evran tryggir stöðugleika í efnahagslegu umhverfi landbúnaðar. Tollar falla niður á landbúnaðarafurðum; þar með skapast forsendur fyrir lækun matvælaferðs og sóknarfærum íslensks matvælaíðnaðar á erlendum mörkuðum. Aðgangur að styrkjum sem hvetja til atvinnuþróunar fremur en kyrrstöðu.

Gallar tengdir aðild: Tollar gagnvart löndum utan ESB gætu hækkað, aukin hætta á dýrasjúkdómum vegna innflutnings á ófrosnu kjöti, minni markaðshlutdeild innlendrar framleiðslu og samsvarandi tekjumissir bænda, afurðastöðva og starfsfólks í tengdum greinum, afnám tolla og tilflutningur á framleiðslu landbúnaðarafurða gæti hugsanlega tefit matvælaöryggi þjóðarinnar í hættu.

Sýn ASÍ:

- Að komið verði til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar landbúnaðarframleiðslu

Helstu áherslur ASÍ:

- Auk hefðbundinna styrkja landbúnaðarstefnu ESB verður að tryggja heimildir til að beita öðrum úrræðum hér á landi, eins og t.d. norðurslóða- og harðbýlisstyrkjum svo og byggðasjóðum sambandsins – þannig verði leitast við að koma til móts við hugsanlegan samdrátt í markaðshlutdeild innlendrar framleiðslu og tryggja matvælaöryggi
- Heimildir til viðeigandi aðgerða gegn útbreiðslu dýrasjúkdóma séu tryggðar
- Kröfur vegna landbúnaðarmála á að rökstyðja með tilvísun til sérstöðu Íslands hvað varðar hollustu og heilbrigði matvæla, þess að íslenskur landbúnaður er af náttúrulegum ástæðum ekki samkeppnishæfur við evrópskan; einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa

Byggðamál

Aðgangur að byggðasjóðum ESB fellur utan við gildisvið EES-samningsins. Þrátt fyrir það hafa áherslur ESB í byggðamálum talsverð áhrif hér á landi. Bein áhrifin koma m.a. fram í gegnum aðgang Íslands að áætlunum, t.d. svokallaðri „Norðurslóðaáætlun“. Óbeinu áhrifin koma fram í ESB-löggjöf sem setur sveitarfélögunum ákveðnar skorður t.d. í umhverfismálum, opinberum innkaupum og eftirliti á sviði heilbrigðis- og byggingamála.

Þýðing fullrar aðildar

Byggðastefnu ESB verður að skoða í samhengi við meginmarkmið sambandsins um uppbyggingu innri markaðarins. Hliðaráhrif þessa markmiðs eru ýmiss konar tilfærslur á efnahagsstarfsemi á milli svæða. Byggðastefnan er hugsuð sem mótvægi við þessu, þ.e. með því að jafna aðstöðu milli svæða og gera ráð fyrir aðlögun þeirra er hlúð að samstöðu innan sambandsins. Samkvæmt markmiðum byggðastefnu ESB 2007-13 skulu fátæk svæði studd til að „ná öðrum“. Svæði sem standa frammi fyrir miklum efnahagslegum tilfærslum studd til að viðhalda samkeppnishæfni og önnur svæði til þátttöku í svæðasamstarfi.

Álitamál – kostir og gallar

Á opnum fundi nefndarinnar um byggðamál voru reifuð ýmis álitamál er tengjast aðild Íslands að ESB.

Kostir tengdir aðild: Ísland þyrfti ekki lengur að glíma við afleiðingar af þátttöku í innri markaðnum (t.d. byggðaröskun) án þess að hafa aðgang að byggðasjóðunum. Aðgangur að sjóðum, samstarfsáætlunum og þekkingu opnar möguleika fyrir hið borgaralega samfélag (sveitarfélög, stéttarfélög ...) til að verða virkara á sviði byggða- og atvinnuþróunarmála. Við þurfum að takast á við ESB innan þess eða í gegnum EES, með aðgangi að fleiri sjóðum og áætlunum myndast e.t.v. hvati til að skipuleggja okkur betur í Evrópusamvinnunni.

Gallar tengdir aðild: Flókið regluverk og stjórnsýsla, samskipti sveitarstjórna og stéttarfélaganna við ESB gerir kröfur um bolmagn sem kannski er ekki fyrir hendi, smærri skipulagseiningar gætu staðið frammi fyrir óraunhæfum kröfum, óljós ávinningur miðað við núverandi skipulagseiningar.

Sýn ASÍ:

- Að tekið verði tillit til sérstöðu Íslands hvað varðar strjálbýli og veikburða skipulagseiningar í stjórnsýslunni

Helstu áherslur ASÍ:

- Að sérstaða Íslands, m.a. hvað varðar strjálbýli og áhrif innri markaðarins á byggða- og atvinnuþróun hér á landi, sé viðurkennd í byggðastefnu ESB og í skilyrðum fyrir úthlutun úr sjóðum sambandsins
- Að komið verði til móts við veikburða skipulagseiningar í íslenski stjórnsýslu til að þær eigi raunhæfa möguleika á þátttöku í Evrópusamvinnunni
- Að tekið verði tillit til þess að sumar gerðir /kröfur ESB í byggðamálum kann að vera óraunhæft að útfæra við íslenskar aðstæður

Kröfur vegna byggðamála á að rökstyðja með tilvísun í sérstöðu Íslands, þess að landið er jaðarsvæði, eyja fjarri meginlandinu, strjálbýlt og fámenn; einnig má nýta fordæmi úr aðildarsamningum annarra landa.

EVROPUSAMVINNA Á SVIÐI VINNUMARKAÐS-, FÉLAGS-, OG MENNTAMÁLA -Greinargerð

Evrópusamvinna um vinnumarkaðs- og félagsmál

Samstarf í vinnumarkaðsmálum og réttinda launafólks eru mikilvægir þættir Evrópusamvinnunnar. Með samningnum um Evrópska efnahagssvæðið hafa íslensk stjórnvöld skuldbundið sig til að taka upp reglur Evrópusambandsins á sviði vinnumarkaðar og varðandi lágmarksréttindi launafólks sem falla undir samninginn.

Það er óumdeilt að mati ASÍ að Evrópusamvinnan og EES samningurinn hafa þjónað hagsmunum Íslands og íslensks launafólks vel. Þannig hafa fjölmargar tilskipanir og reglur á sviði vinnumarkaðs- og félagsmála aukið og bætt réttarstöðu launafólks hér á landi. Sama gildir um samstarf á Evrópuvísu sem stjórnvöld og samtök launafólks hafa átt á þessu sviði, s.s varðandi vinnuvernd.

Aðild að Evrópska efnahagssvæðinu þýðir að Ísland hefur ekki aðkomu að formlegri ákvarðanatöku um vinnumarkaðs- og félagsmál á vettvangi Evrópusamvinnunnar og aðeins takmarkaða möguleika á samráði. Það þýðir að við höfum ekki sömu möguleika og aðildarþjóðir ESB til að knýja á um og fylgja eftir góðum málum. Sama gildir þegar tekist er á um sjónarmið og regluasetningu sem kann að vera andstæð hagsmunum launafólks eða orka tvímælis. Dæmi um slíkt eru átökin sem urðu um upphaflegar tillögur að þjónustutilskipuninni og mikilvægi þess að frjáls þjónustuviðskipti verði ekki til að veikja stöðu launafólks og réttindi á vinnumarkaði.

Jafnframt hefur ítrekað verið bent á, að frá því EES samningurinn var gerður, hefur samstarf ríkja Evrópusambandsins dýpkað og ný viðfangsefni verið felld undir samvinnu þeirra. Út frá hagsmunum launafólks og vinnumarkaðarinnar skiptir mestu dýpkun og nýsköpun samstarfsins, þar sem nýir málaflokkar hafa verið felldir undir Evrópusamvinnuna eins og t.d. réttindi og staða minnihlutahópa á vinnumarkaði. Annað dæmi er félagsmálalastefna ESB sem er mikilvæg stoð fyrir efnahags- og atvinnulíf framtíðarinnar. Félagsmálalastefnan hvílir á þeirri grundvallarsýn, að aukin lífsgæði þegnanna og meiri jöfnuður sé eitt helsta markmið Evrópusamvinnunnar. Þá má nefna áherslu og samstarf Evrópusambandsríkja um samþættingu efnahags-, atvinnu- og félagsmála, með svokölluðu Lissabon ferli. Það hefur að markmiði að gera Evrópu

samkeppnishæfasta efnahagskerfið sem byggir á sjálfbærni og er ætlað að skapa fleiri og betri störf og félagslega samstöðu. Allt er þetta samstarf utan marka EES samningsins og þar með eru Íslendingar ekki þátttakendur.

Sú umræða gerist nú stöðugt áleitnari á vettvangi Evrópusambandsins að skilja verði betur á milli þeirra ríkja sem valið hafa að vera aðilar að ESB og þeirra sem standa fyrir utan, þegar kemur að samstarfi á ýmsum sviðum Evrópusamvinnunnar. Þessi umræða knýr enn frekar á um að Ísland móti skýra afstöðu til aðildar að Evrópusambandinu og skilgreini samningsmarkmið sín. Þannig er alls ekki gefið að Íslandi muni í framtíðinni standa til boða með sama hætti og áður samstarf á fjölmörgum sviðum sem eru utan kjarna EES samningsins.

Alþýðusamband Íslands hefur litið á það sem sitt hlutverk að fjalla sérstaklega um og taka afstöðu til þeirra þátta Evrópusamvinnunnar sem varða launafólk og hagsmuni þess með beinum hætti. Sama máli gegnir um spurningar er varða aðkomu að ákvarðanatöku á vettvangi Evrópusamvinnunnar og möguleikum til að hafa áhrif á það sem þar fer fram.

Á framangreindum sviðum þarf að skilgreina skýr samningsmarkmið fyrir væntanlegar aðildarviðræður við ESB, þar sem áherslur og hagsmunir launafólks og samfélagsins alls eru áréttuð. Alþýðusamband Íslands hefur um árabíl lagt grunninn að slíku starfi.

Mikilvægt er að fylgjast vandlega með og taka virkan þátt varðandi stefnumótun og þróun vinnumarkaðs- og félagsmála á Evrópuvísu. Það er skoðun ASÍ að hagsmunir íslensks launafólks verði best tryggðir með því að Ísland verði fullgildur þátttakandi á þeim vettvangi.

Evrópusamvinnan um menntun og gagnkvæma viðurkenningu

Samstarf á sviði menntunar er mikilvægur og vaxandi þáttur í Evrópusamvinnunni. Með samningnum um Evrópska efnahagssvæðið hefur Ísland verið virkur þátttakandi í þessu samstarfi sem gagnast hefur íslensku launafólki með margvíslegum hætti.

Með samstarfi stefnumótunaraðila á Evrópuvísu í menntamálum á öllum stigum og menntastofnana hafa fræðsluaðilar hér á landi fengið dýrmæta þekkingu og reynslu um þróun og framkvæmd menntunar. Öflugt þróunarstarf sem nú er í gangi með það að markmiði að stuðla að gagnkvæmri viðurkenningu á menntun milli landa og möguleikum einstaklinga til að sækja sér viðurkennda menntun erlendis býður einnig upp á mikla möguleika til framtíðar.

Með þátttöku í símenntunaráætlunum ESB hefur Íslendingum gefist tækifæri til að taka þátt í menntasamstarfi á mörgum sviðum. Þar má nefna ýmis þróunar og yfirfærsluverkefni á sviði starfsmenntunar og framhaldsfræðslu; starfsmannaskipti þar sem fræðsluaðilum og launafólki gefst kostur á að afla sér þekkingar með kynningu og starfsreynslu annars staðar í Evrópu og einnig nemendaskiptum þar sem ungt fólk aflar sér þekkingar með menntun og starfsþjálfun.

Mikilvægt er að áréttu að framangreint samstarf hefur ekki aðeins skilað miklum og vaxandi fjárumunum til símenntunar hér á landi. Verðmæti þess felst enn frekar í þeirri þekkingu sem þetta samstarf hefur skilað inn í menntakerfið og út í atvinnulífið. Leggja ber áherslu á að hagnýta sem best þá möguleika sem þarna bjóðast fyrir launafólk og atvinnulífið með virkri þátttöku verkalýðshreyfingarinnar í samstarfi við samtök atvinnurekenda og stjórnvöld. Þar eru óþrjótandi tækifæri í framtíðinni.

Öflugt menntastarf mun gegna lykilhlutverki fyrir endurreisn íslensks atvinnulífs og velferðarsamfélag framtíðarinnar. Í þessu ljósi er þátttaka Íslands í menntasamstarfi á Evrópuvísu aldrei mikilvægari en einmitt nú.

Þótt aðildin að Evrópska efnahagssvæðinu hafi gagnast Íslandi og íslensku launafólki vel á sviði menntamála er ljóst að utan ESB er aðkoma okkar önnur og minni en aðildarríkja ESB. Þannig er ljóst að stefnumótunin og lykilaákvörðanir eru teknar á vettvangi Evrópusambandsins. Þá er þróunin á þessu sviði oft tengd atvinnu- og félagsmálastefnu ESB sem er alfarið utan marka EES samningsins.

Jafnframt knýr umræðan um að skilja verði betur á milli ríkja innan og utan ESB á um að Ísland móti skýra afstöðu til aðildar að ESB og skilgreini samningsmarkmið sín.

Mikilvægt er að fylgjast vandlega með og taka virkan þátt í stefnumótun og þróun menntunar á Evrópuvísu. Það er skoðun ASÍ að hagsmunir íslensks launafólks verði best tryggðir með því að Ísland verði fullgildur þátttakandi á þeim vettvangi.